

Ю. Г. Бондаренко, І. Я. Кулиняк
Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра менеджменту організацій

ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОЛЕКТИВНИХ ЗАСОБІВ РОЗМІЩЕННЯ ЯК ОРГАНІЗАЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ

© Бондаренко Ю. Г., Кулиняк І. Я., 2018

На основі статистичних даних проаналізовано діяльність колективних засобів розміщення організацій рекреаційної сфери з поділом на дві групи: готелі та аналогічні засоби розміщення і спеціалізовані засоби розміщення. Виявлено ступінь розвитку рекреаційної галузі України за допомогою статистичного аналізу динаміки кількості КЗР за їх видами та чисельності розміщених у них осіб протягом 2014–2016 рр., проаналізовано рівень доходів від наданих послуг КЗР. Простежено залежність кількості розміщених осіб у готелях та в аналогічних засобах розміщення у 2016 р. від рівня наданого сервісу на основі додаткових структурних підрозділів КЗР за типами засобів та регіонами. Ранжування дало змогу вибрати області-лідери, згрупувавши їх воєдино, та області, які мають найбільшу кількість рекреаційних ресурсів для розвитку свого потенціалу та туристичної інфраструктури в регіоні. Проведений аналіз в Україні виявив незаповненість номерів КЗР і подекуди половину з можливого. Окреслено проблеми ефективного функціонування організацій рекреаційної сфери та визначено можливі напрями їх вирішення.

Ключові слова: колективні засоби розміщення, спеціалізовані засоби розміщення, готелі, санаторії, хостели, рекреаційна сфера, організації рекреаційної сфери, санаторно-курортна сфера.

Yu. Bondarenko, I. Kulyniak
Lviv Polytechnic National University,
Department of Management of Organizations

EVALUATION OF THE COLLECTIVE MEANS OF PLACEMENT ACTIVITY AS RECREATIONAL SPHERE ORGANIZATIONS

© Bondarenko Yu., Kulyniak I., 2018

This scientific paper evaluates the activity of collective means of placement as recreational sphere organizations on the basis of statistical data divided into two groups: hotels and similar means of placement and specialized means of placement. This paper focuses on the analysis of the degree of the recreational industry development of Ukraine by means of statistical analysis of the dynamics of the number of CMP by their types and the number of

persons placed there during 2014–2016. The article also analyzes the level of income from the services provided by the CMP.

This article highlights the dependence of the number of people accommodated in hotels and similar facilities in 2016 on the level of the service provided on the basis of additional structural units of CMP according to the types of funds and regions. The article deals with the ranking of regions and selecting regions with the largest amount of recreational resources for developing their potential and tourist infrastructure.

Also the authors reveal the incompleteness of the rooms in CMP. Moreover, this paper defines the basic problems of effective functioning of recreational sphere organizations in Ukraine and the ways of its elimination.

Key words: collective means of placement, specialized means of placement, hotels, sanatoriums, hostels, recreational sphere, recreation sphere organizations, sanatorium-and-health-resort sector.

Постановка проблеми

Рекреаційний потенціал є однією з основних передумов ефективного розвитку туристично-рекреаційної сфери. Рекреаційний потенціал – це система природних, історико-культурних об'єктів та їх властивості, які можуть використовуватися або використовуються у рекреаційній діяльності [1].

Одними з провідних складових рекреації як галузі є заклади/місця розміщення і харчування. Очевидно, що від кількості спеціалізованих засобів розміщення, до яких входять: санаторії, пансіонати, будинки відпочинку, бальнеологічні лікарні і від якості надання ними послуг залежать обсяги рекреаційних потоків на більшості територій, які надають послуги рекреаційного характеру. Доцільність розгляду колективних засобів розміщення, складовою яких є спеціалізовані засоби розміщення, полягає також у тому, що, спираючись на статистичні дані, можна виокремити інвестиційну складову саме у капітальних інвестиціях підприємств–юридичних осіб за їх основним видом економічної діяльності і територією їх місцезнаходження, тобто юридичною адресою.

Варто наголосити, що дослідження готельного господарства дають можливість виявити ступінь розвитку рекреаційної галузі, оцінити інвестиційну складову, доходи від надання основних і додаткових послуг, місткість та номерний фонд, кількість працюючих, кількість структурних підрозділів сфери сервісу тощо. Цей аналіз допомагає визначити перспективні напрями покращення рівня надання послуг, порівняти їх з середньоєвропейським рівнем, окреслити проблеми ефективного функціонування організацій рекреаційної сфери тощо, і дасть змогу виявити причини виникнення виявлених проблем та їх вплив на діяльність організацій рекреаційної сфери, допоможе знайти можливі напрями їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідження курортно-лікувальної діяльності в Україні, починаючи приблизно з XVI ст. (будова першої водолікарні), було прерогативою геологів, географів, біологів та ін., які досліджували якість і вплив джерел на здоров'я і самопочуття людей. Сьогодні в Україні першочерговість, а подекуди і одноособовість належить туристичній діяльності, оминаючи рекреацію, яка є підґрунтям туризму.

Більшість досліджень вивчають теоретичні та практичні аспекти формування туристичного ринку, меншою мірою висвітлені питання функціонування рекреаційної галузі.

Проблеми розвитку туристичного ринку на регіональному, національному та міжнародному рівнях висвітлені у працях таких науковців, як Багрій М. В. [2], Дубоделова А. В. [3], Зайцева В. М. [4], Кізіма В. Л. [5], Ковальова Ю. М. [6], Ковальчук І. Є. [7], Ковальчук С. Я. [8], Копець Г. Р. [9], Любіцева О., Мальська М. П. [5], Мункачій І. З. [5], Савіцька О. П. [10], Савіцька Н. В. [10], Скарга О. О. [11], Ціхановська В. М. [8], Школа І. та ін.

Колективні засоби розміщення як організації рекреаційної сфери є об'єктом дослідження багатьох науковців: Галасюк С. С. [12], Герасименко В. Г. [13], Гусєва О. В. [12], Кузнєцова Н. М. [13] та ін. Милашко О. Г. [14] розглянула напрямки статистичного оцінювання колективних засобів розміщення, побудувала мультиплікативну модель вартості перебування у готелях та проаналізувала динаміку і вплив факторів вартості перебування в колективних засобах розміщення. Вострікова А. В. [15] розглянула особливості розвитку сектору малих засобів розміщення за кордоном та в Україні, висвітлила їх становлення як засіб розміщення та сучасний стан.

Важлива роль у функціонуванні рекреаційної галузі належить санаторно-курортним закладам, особливості діяльності яких висвітлені у працях таких авторів: Ведмідь Н. [16, 19], Гальків Л. І. [17], Гуменюк В. [18], Мазаракі А. [19], Нежнік О. [20], Сорочак О. З. [17] та ін. Зокрема, науковці Гальків Л. І. та Сорочак О. З. [17] розкрили соціальне та економічне значення санаторно-курортної сфери, виділили чинники активування розвитку санаторно-курортної справи, визначили основні проблеми діяльності закладів санаторно-курортної сфери тощо.

Більшість учених акцентують увагу на теоретичних аспектах досліджуваної проблеми, приділяючи менше уваги практичним аспектам та перспективам подальшого використання набутого досвіду у практиці вітчизняного рекреаційного ринку. Саме тому виникає необхідність подальшого дослідження розвитку рекреаційної галузі та використання ефективного досвіду зарубіжних країн у вітчизняній практиці.

Постановка мети

Основним завданням дослідження є аналіз діяльності колективних засобів розміщення як організацій рекреаційної сфери, виявлення ступеня розвитку рекреаційної галузі України, окреслення проблем ефективного функціонування організацій рекреаційної сфери та визначення можливих напрямів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження

Вихідними даними для аналізу організацій рекреаційної сфери взято статистичну інформацію по колективних засобах розміщення, оскільки готелі та аналогічні засоби розміщення є частиною інфраструктури рекреаційної сфери і надають послуги рекреантам і туристам, а також тимчасове місце проживання. Окрім того, більша частина спеціалізованих засобів розміщення України залишилася на етапі розвитку 1980-х років як районна лікарня радянського зразка [21]. Такі непривабливі умови проживання відлякують потенційних рекреантів, тому здебільшого їх заселяють поблизу санаторіїв, користуючись послугами з лікувальною метою, а тим часом проживають у кращих умовах. Зокрема, саме колективні засоби розміщення представлені разом з закладами харчування у КВЕД у розділі "Г", як зазначалося вище.

Колективні засоби розміщення [22] (тут і далі КЗР) – це засоби розміщення, у яких надається місце для ночівлі у кімнаті чи іншому приміщенні, кількість місць яких повинна перевищувати певний мінімум для груп осіб, більших, ніж одна сім'я, а усі місця підлягають єдиному керівництву й оплаті, відповідно до встановлених цін. Згідно з міжнародною практикою, розробленою експертами Всесвітньої туристичної організації (ВТО), засоби розміщення поділяються на колективні та індивідуальні.

Колективні засоби розміщення (КЗР) поділяються на:

1. Готелі та аналогічні засоби розміщення, до яких належать: готелі, мотелі, хостели, кемпінги, агроготелі, гуртожитки для приїжджих, туристські бази, гірські притулки, студентські літні табори, інші місця для тимчасового розміщення;

2. Спеціалізовані засоби розміщення (тут і далі – СЗР, санаторно-курортні та ін.), до яких належать: санаторії, дитячі санаторії, пансіонати з лікуванням, дитячі заклади оздоровлення цілорічної дії, дитячі центри, санаторії-профілакторії, бальнеологічні лікарні, грязелікарні, бальнео-грязелікарні (включаючи дитячі), Будинки відпочинку, пансіонати відпочинку, бази відпочинку та інші заклади (крім турбаз), оздоровчі заклади одно-дводенного перебування.

Для подальшого аналізу використано інформацію про колективні засоби розміщення із статистичних збірників, яка систематизується Державною службою статистики України на основі даних форми державного статистичного спостереження № 1-КЗР (річна) “Звіт про діяльність колективного засобу розміщення за 20__ рік” (юридичні та фізичні особи) [23], важливо наголосити, що статистичні дані, використані авторами, належать до періоду 2014–2016 рр., оскільки у 2014 р. Державна служба статистики України змінила форму звітності, а у 2010 р. були внесені істотні зміни у КВЕД. Тому статистичні дані за 2013 р. і раніше були б нерелевантними і непорівнянними із даними останніх років. Дані проаналізовано без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції з 2014 р.

Результати аналізу динаміки кількості КЗР за їх видами та чисельності розміщених у них осіб за 2014–2016 рр. показані на рис. 1 і 2. Як було зазначено, усі заклади як готельного, так і санаторного типу, належать до колективних засобів розміщення. Утім для кращого візуального сприйняття авторів КЗР було поділено на дві окремі групи, через велику різницю у вихідних даних. До першої групи (рис. 1) увійшли: готелі, туристичні бази, санаторії, інші заклади відпочинку. До другої групи (рис. 2) увійшла решта КЗР, кількість яких є значно меншою порівняно із закладами, які увійшли до першої групи. Це дасть змогу побачити динаміку дрібніших закладів розміщення, таких як: пансіонати відпочинку, бальнеологічні та грязелікарні, хостели, мотелі та ін.

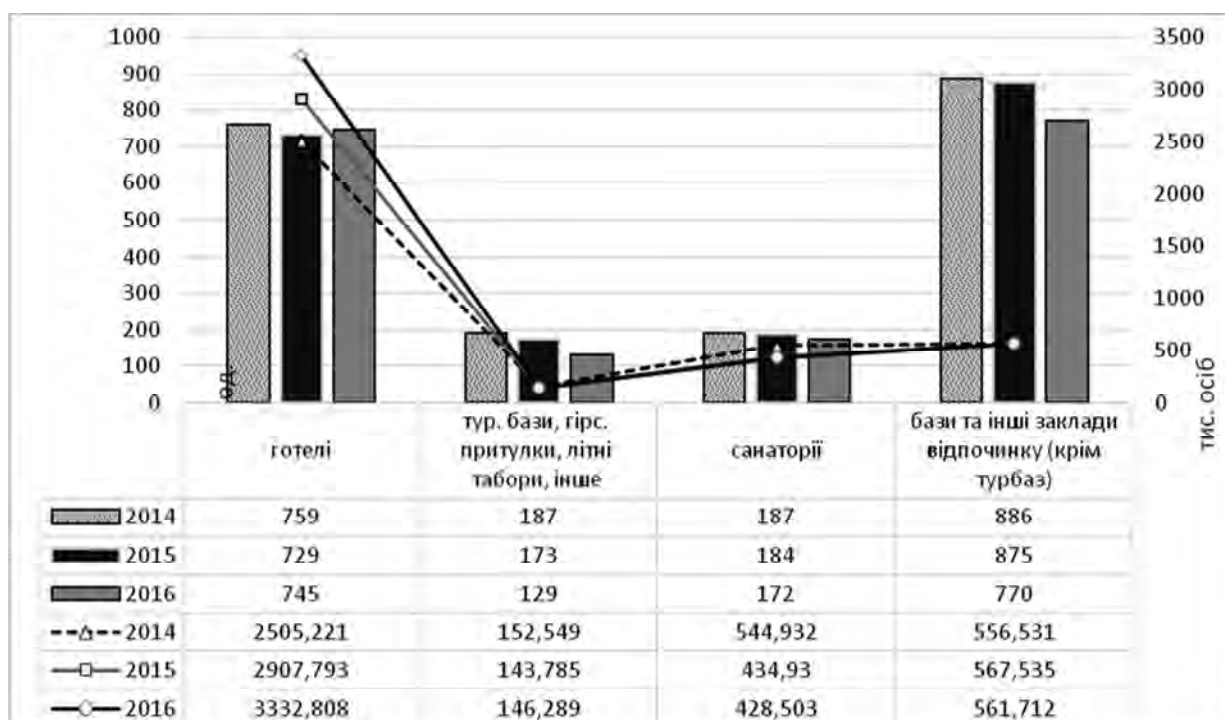

Рис. 1. Динаміка кількості КЗР за їх видами та чисельності розміщених у них осіб у 2014–2016 рр.
Джерело: розраховано та побудовано авторами за [24–26].

За даними рисунка бачимо, що протягом 2014–2016 рр. відбулось незначне зменшення кількості усіх видів засобів розміщення. Темпи скорочення кількості баз та інших закладів відпочинку були порівняно вищими – так їх скорочення у 2016 р. порівняно з 2014 р. становить 38 %. Хоча це скорочення в жоден спосіб не відобразилося на чисельності відпочивальників, що може свідчити про закриття нерентабельних баз відпочинку. Найбільше зростання чисельності розміщених осіб прослідковується у 2016 р. порівняно з 2014 р. у готелях, що становить відповідно 33 %, а 2016 р. порівняно з 2015 р. – 15 %. Можемо припустити, що причиною такого зростання, враховуючи вид розміщення – готелі, було зростання кількості відпочивальників, туристів, які

відвідали Україну. Проаналізуємо детальніше інші види розміщення та тенденції, які прослідковувалися у них протягом 2014–2016 рр. (рис. 2).

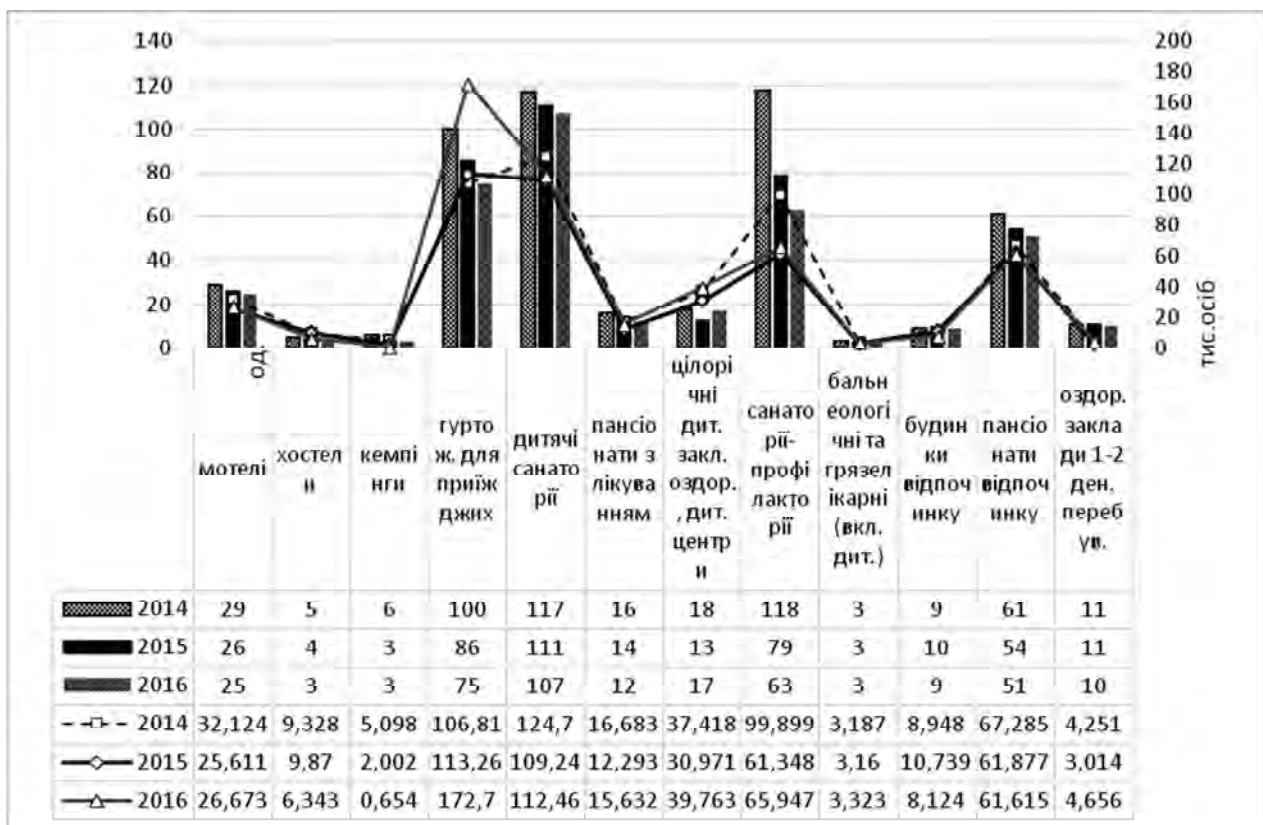

Рис. 2. Динаміка кількості КЗР за їх видами та чисельності розміщених у них осіб у 2014–2016 рр.
Джерело: розраховано та побудовано авторами за [24–26].

Отже, переважна кількість КЗР має незначну частку порівняно з готелями і базами відпочинку і їх графік має стрибкоподібний характер. Однак попит на ці послуги у 2016 р. зростає у гуртожитках для приїжджих, хоча спостерігається скорочення одиниць номерного фонду. Основну частку приїжджих, на думку авторів, становлять студенти, які приїхали навчатися у ВНЗ з різних областей країни. Ця тенденція дає можливість зробити висновок про зростання попиту на здобуття вищої освіти та про зростання освіченості нації.

Санаторії-профілакторії є важливою структурою у лікувально-профілактичній діяльності, яка проводить лікувально-оздоровчу роботу серед студентів ВНЗ без відриву від навчання. Скорочення кількості цього типу закладів на 46,6 % за три роки є наслідком зменшення фінансування не тільки санаторіїв-профілакторіїв, а й санаторно-курортного лікування працюючих громадян, оздоровлення дітей ДЮСШ.

До окремої групи санаторно-курортного оздоровлення можна зарахувати дитячі санаторії та цілорічні дитячі заклади оздоровлення, дитячі центри. Протягом 2014–2016 рр. спостерігається динаміка поступового скорочення кількості дитячих санаторіїв та незначне коливання у бік скорочення дитячих оздоровчих закладів. Щодо кількості оздоровлених дітей, то за три роки прослідковується тенденція до незначного зростання, особливо у цілорічних закладах оздоровлення. Динаміка у бальнеологічних та грязелікарнях (включаючи дитячі) є незмінною, радше стабільною із незначним зростанням у 2016 р. щодо кількості розміщених відпочивальників. Отже, аналізуючи динаміку (рис. 1 та 2), можна припустити, що використання готельного фонду здебільшого проводиться для бізнес-поїздок, і як такого істотного значення саме для рекреації як галузі не має. Однак бази відпочинку та інші заклади мають достатню кількісну базу, хоча і

відбулося закриття нерентабельних об'єктів, але порівняно з кількістю розміщених осіб у готелях за аналізований період їх кількість зменшилась у 5 разів.

Важливою частиною аналізу є аналіз доходів від наданих послуг КЗР (без ПДВ, акцизних і аналогічних платежів). Отож, на рис. 3 зображено динаміку росту доходів від роботи готельного бізнесу. Фактично за період 2014–2015 рр. дохід зріс на 55 %, тобто в 1,55 раза. Причиною такого росту доходів організацій рекреаційної сфери за досліджуваний період може бути значний вплив рівня інфляції. Індекс інфляції за основними категоріями товарів і послуг рекреаційного характеру у 2014–2016 рр. наведено у таблиці щодо попереднього року (за даними Мінфіну України).

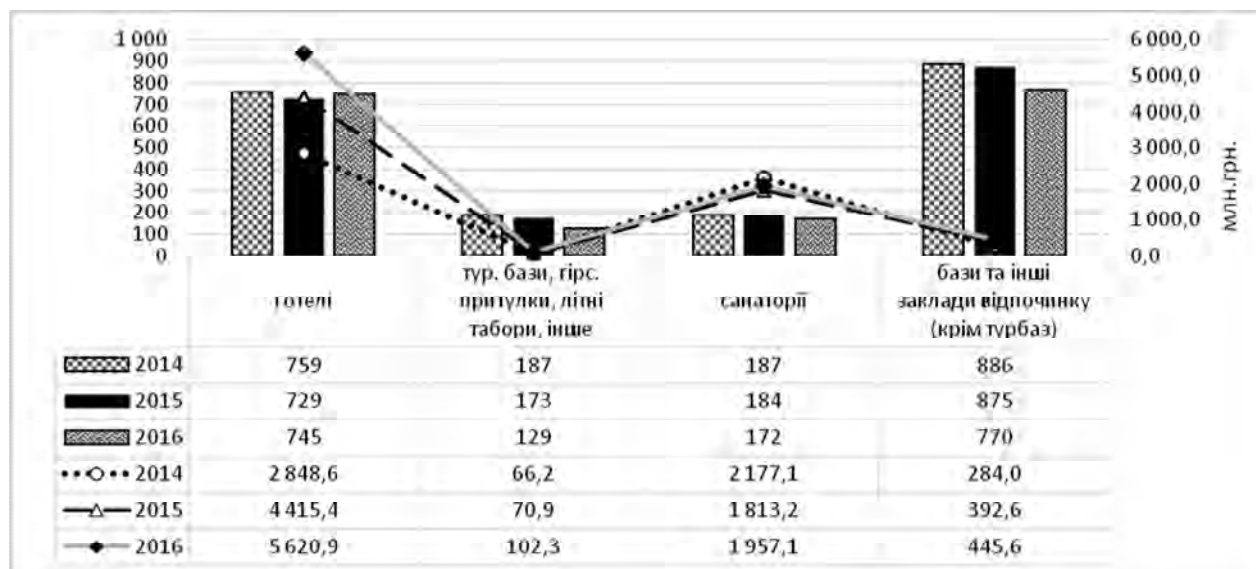

Рис. 3. Динаміка доходів від наданих послуг КЗР за їх видами та їх кількість у 2014–2016 рр.
Джерело: розраховано та побудовано авторами за [24–26].

Порівняння індексу споживчих цін за основними категоріями товарів та послуг рекреаційної сфери за 2014–2016 рр. (%)

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Загальний індекс споживчих цін	124,9	143,3	112,4
Відпочинок і культура (послуги відпочинку)	109,4	119,3	109,0
Ресторани та готелі	114	123,3	111,0

Джерело: [27].

Ще однією з можливих причин росту доходів КЗР є військові дії, які почалися у 2014 р., тобто перед початком АТО рівень доходів КЗР був на високому рівні, а з початком військових дій він різко зменшився до найнижчої позначки 2014 р. і поступово зростає з кожним наступним роком. Можна висловити також гіпотезу про зростання якості надання послуг або підвищення рівня сервісу в КЗР, який призвів до різкого зростання доходів КЗР.

У 2016 р. приріст не такий значний і становить тільки 27 %. Безумовно, ріст доходів готельного бізнесу лише за три роки зріс приблизно на 97 % (з 2,8 до 5,6 млрд. грн), що не є характерним для ситуації, яка склалася в Україні за останні чотири роки.

Доцільно також зазначити, що кількість туристичних баз та санаторіїв знаходиться у фактично одному діапазоні, що не скажеш про отриманні прибутки від їхньої діяльності, – вони кардинально відрізняються. У туристичних баз відпочинку доходи зросли за три роки на 55 % (з 66 до 102 млн грн), що може свідчити про підвищення рівня сервісу або покращення умов проживання, через що підвищилася ціна на послуги, враховуючи незначне коливання кількості

об'єктів цього типу. Що ж до санаторіїв, то ціну на послуги, мабуть, вже закладено високу, тому прибутки є більшими у 20–30 разів, ніж у турбаз (приблизно 2 млрд грн), що є логічно, оскільки у ціну може входити і реабілітаційне лікування чи використання природних факторів у процесі оздоровлення. Однак протягом 2014–2016 рр. спостерігається спад доходів від надання послуг на 10 % (з 2,17 до 1,95 млрд грн). Бази та інші заклади відпочинку, згідно з аналізом динаміки, підвищили свої доходи на 57 % (з 284 до 446 млн грн). Це зумовлено тим, що саме бази та інші заклади відпочинку належать до виду спеціалізованих закладів розміщення і надають додаткові послуги з оздоровлення. Отже, можна зробити висновок, що доходи зросли за рахунок підвищення ціни на послуги і, можливо, підвищення якості наданих ними послуг.

Очевидною стає ситуація з високими показниками зростання доходів готельного бізнесу. За малої зміни кількості готелів та їх місткості такий високий ріст доходів свідчить про можливий ріст цін на послуги та підвищення якості наданих ними послуг. Така сама тенденція прослідковується і в інших КЗР, хоча не таким істотним є зростання доходів порівняно з готельним бізнесом.

Найбільше зростання доходів від своєї роботи у 2014–2016 рр. отримали оздоровчі заклади одноденного перебування, що становить 1733 % (з 0,3 до 5,2 млн грн) – це у 170 разів більше, ніж у 2014 р. за фактично малої спадної тенденції кількості об'єктів (10 од.) цього виду та місткості (102 місця), відбулося зростання кількості розміщених відпочивальників у 2014–2016 рр. на 10 %, що могло мати певний вплив на зростання доходів, отже, решта, мабуть, компенсується за рахунок зростання цін та підвищення якості наданих послуг з врахуванням рівня інфляції. Наступним показником зростання доходів від послуг у трирічній динаміці можна відзначити будинки відпочинку – на 300 % (з 5,3 до 16,2 млн грн) та пансіонати – на 71 % (з 85 до 146 млн грн), хоча загалом за місткістю та розміщенням відпочивальників відбувається спад у межах 8–9 %. Таке зростання доходу можна пояснити лишень ціною, якістю і потребою населення незалежно від ціни оздоровлення протягом року, оскільки саме доходи спеціальних засобів розміщення, які відповідають за оздоровлення, мали таку високу тенденцію до зростання. Підтвердженням цього є найбільший спад доходів, який прослідковується у кемпінгах і хостелах, 86 та 41 % за три роки. Найбільший спад доходів у хостелах відбувся у період 2015–2016 рр., що становило 54 %, а у кемпінгах – 50 %, відповідно (рис. 4).

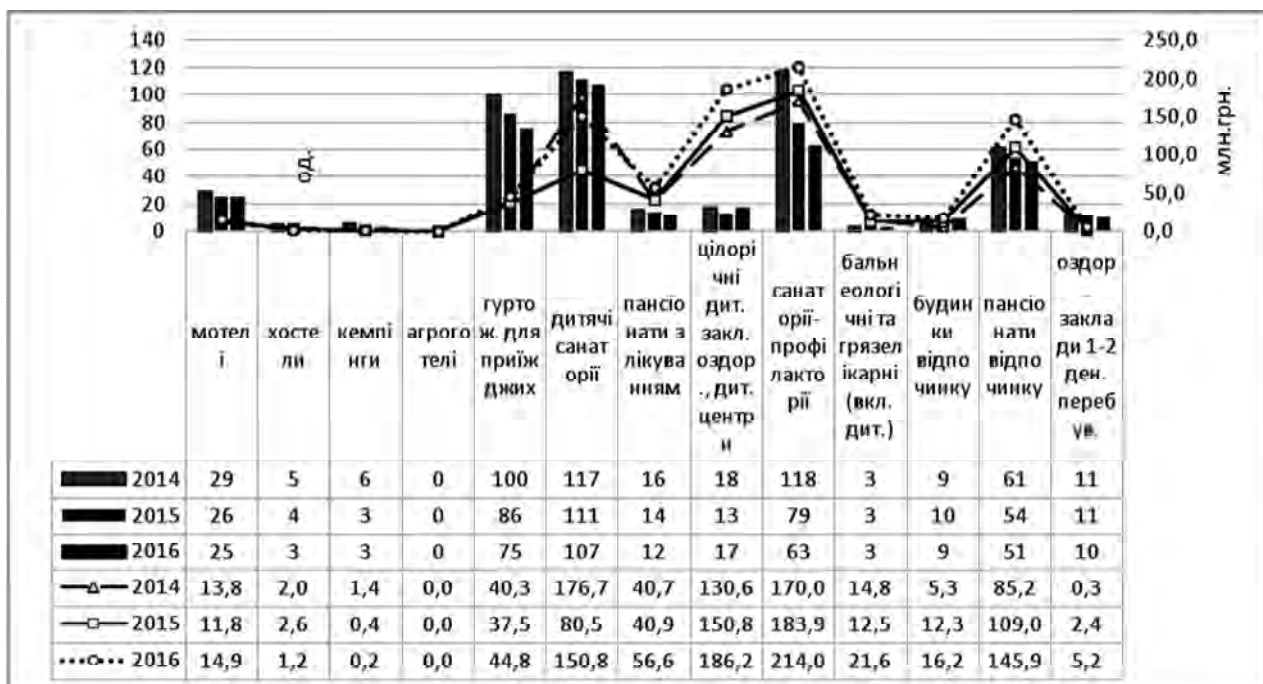

Рис. 4. Динаміка доходів від наданих послуг КЗР за їх видами та їх кількістю у 2014–2016 рр.
Джерело: розраховано та побудовано авторами за [24–26].

З кожним роком все більшого значення набувають окремі частини служб сервісу КЗР. З розвитком супутніх послуг доходи підприємств значно зросли. Основним гаслом успішних компаній XXI ст. є вирішення проблем клієнта до їх появи. Здебільшого це гасло є неписаним правилом для підприємств КЗР, особливо, для готельного бізнесу. Задоволений клієнт – це клієнт, який залишить значну суму грошей за належного ставлення до задоволення його потреб. Саме структурні підрозділи служб сервісу виконують роль такого собі буфера, який часто визначає успішність будь-якого виду засобу розміщення. До них належать: перукарня, пункт прокату, пральня, сауна (лазня), плавальний басейн, тенісний корт, тренажерний зал, інші спортивні споруди, автостоянка, заклади громадського харчування (ресторан, кафе, бар), заклади торгівлі (крамниця, кіоск тощо), інші об'єкти інфраструктури. Використовуючи статистичні дані, проаналізуємо структурні підрозділи сфери сервісу КЗР за 2014–2016 рр. На рис. 5 показано сумарну кількість структурних підрозділів КЗР за типами засобів та регіонами у ранжованому порядку за кількістю розміщених осіб у готелях та аналогічних засобах розміщення. Далі у тексті використовуватиметься скорочення ЗР.

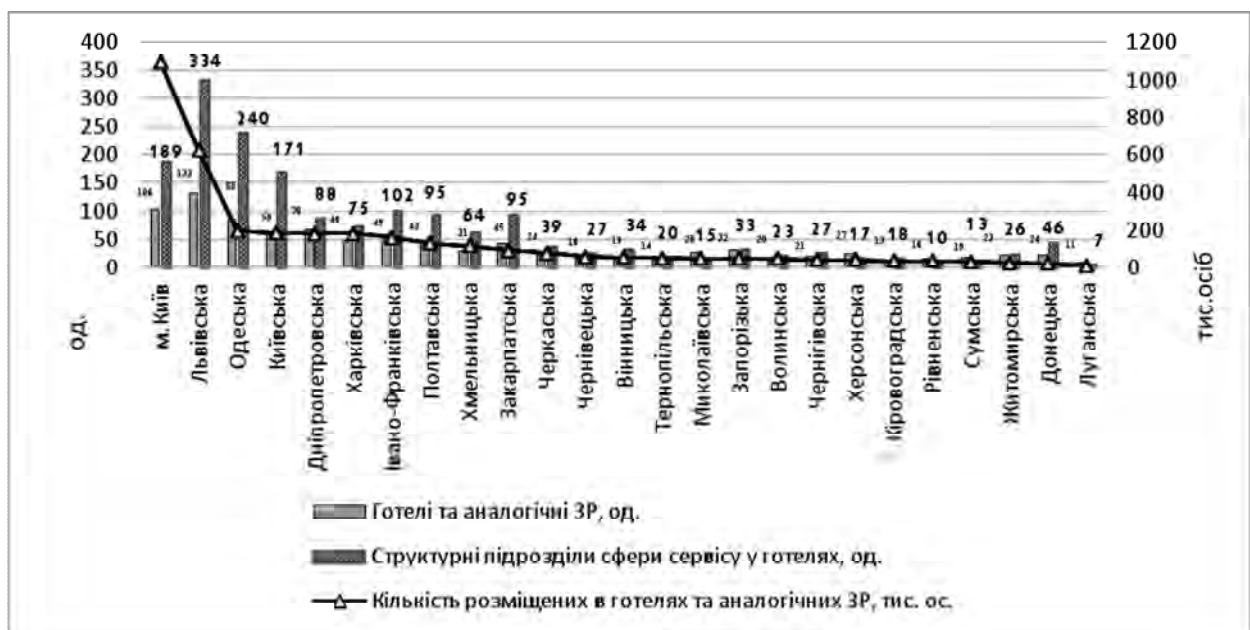

Рис. 5. Співвідношення кількості готелів та аналогічних ЗР, наявних у них підрозділів сфери сервісу та чисельності розміщених у них осіб у 2016 р. за регіонами
Джерело: розраховано та побудовано авторами за [26, с. 52, 89].

З рис. 5 можна простежити залежність кількості розміщених осіб від рівня наданого сервісу на основі додаткових структурних підрозділів. За кількістю розміщених осіб лідирує м. Київ через свій статус столиці. Кількість структурних підрозділів дає змогу припустити, що більша половина КЗР забезпечена ними. Очевидно, що вагоме місце в структурі надаваних додаткових послуг в готелях і аналогічних ЗР посідають заклади громадського харчування (ресторан, кафе, бар) з кількістю 863 од., аутсайдером з найменшою кількістю – 68 од. посідає пункт прокату. Якщо м. Київ і не є лідером у кількості структурних підрозділів громадського харчування у КЗР, то з кількістю 71 од. друге місце йому забезпечено. Чільне місце в частині забезпечення належної кількості структурних підрозділів готелів та аналогічних ЗР посідає Львівська область. З 334 од., зокрема 104 од. – це заклади громадського харчування. Привертає увагу (рис. 5) співвідношення кількості структурних підрозділів м. Києва та Львівської області, але порівнювати їх через територіальну відмінність недоцільно, а от порівнявши м. Київ і Київську обл. з Львівською, ми побачимо відставання Львівської обл. за кількістю готелів лише на 32 од. і структурних підрозділів – на 26 од. Це дає змогу зробити висновок, що Львівська область є лідером у створенні привабливої

інфраструктури для туристів і відпочивальників, хоча за кількістю розміщених осіб у цих ЗР переважно лідерську позицію посідає м. Київ без Київської області. Одеська обл. замикає трійку лідерів з високою кількістю КЗР та розміщених у них осіб і великою часткою структурних підрозділів, що є доволі правильним з огляду на статус одного з найтуристичніших міст України. Якщо проаналізувати зміну співвідношення кількості готелів та аналогічних ЗР і розміщених в них осіб з підрозділами сфери сервісу за 2014–2016 рр. за регіонами, прослідковується тенденція до зростання структурних підрозділів у Львівській, Київській, Одеській областях, а у більшості, навпаки, скорочення, що свідчить про дію законів ринку з його механізмами, зокрема, якщо є попит, то буде пропозиція, і навпаки. Серед аутсайдерів є Херсонська обл. за кількістю розміщених осіб і недостатньо розвинутою інфраструктурою готелів і аналогічних ЗР та їх структурних підрозділів у 2014–2015 рр., яка підвищила свою позицію на 5 пунктів у 2016 р. Це свідчить про те, що левова частка відпочивальників не обліковується, оскільки проживає у приватному секторі, що провокує недорахування доходів у місцевий та Державний бюджети. Попит задовольняється приватними закладами розміщення (будинки, квартири або кімнати у приватних будинках), які надаються власниками відпочивальникам та туристам для оздоровлення і відпочинку за умов дефіциту ЗР або за запропонованою ними нижчою ціною за свої послуги. Зокрема, прогнозованою тенденцією є спад на 64 % у готелях Донецької обл., що свідчить про негативний вплив ведення військових дій на частині її території.

Як результат дослідження можна зробити висновок, що засоби розміщення, які належать до типу “мотелі і хостели”, не користуються в Україні таким попитом, як у Європі, особливо у США [28]. Однак в Україні ринок мотелів та хостелів тільки починає розвиватися. Відсутність регуляторної правової бази та, можливо, менталітету є перешкодою на шляху їх розвитку. Що ж до агроготелів, то, на жаль, така форма підприємницької діяльності є присутньою тільки на папері статистичних довідників, оскільки в Законі України “Про туризм” [30] немає такого визначення, як і не дано визначення терміна хостел.

Під час аналізу КЗР в Україні скористаємося статистичною інформацією і зобразимо кількість ЗР за їх групами (готелі та аналогічні ЗР і спеціальні ЗР) в окремих областях України за 2016 р. (рис. 6). Області були вибрані, застосовуючи методи ранжування, групування і вибіркового спостереження. Ранжування дало змогу вибрати області-лідери, що мають найбільшу кількість рекреаційних ресурсів для розвитку свого потенціалу та туристичної інфраструктури в регіоні.

Двовимірною діаграмою показує, що в групі лідерів є Одеська та Львівська області, хоча у кожній з них в пріоритеті інші ЗР, щоправда обидві з них мають рекреаційний потенціал. Однак у діаграмі Львівської області бачимо, що рекреаційний потенціал не використовується сповна і поступається таким областям, як Дніпропетровська, Запорізька, Харківська, у яких цей потенціал в рази менший. Можна припустити, що через те, що ці області є зорієнтовані на сектор важкої промисловості і на її теренах збудовані великі заводи, підприємства, на яких працює багато людей, доцільно було б створювати підприємства санаторного типу. Утім Запорізька область розташована на березі мілкого, теплого Азовського моря. Також через область протікає основна водна артерія України – Дніпро, четверта за довжиною і третя за площею басейну річка Європи.

Щодо Волинської та Миколаївської областей, то можна стверджувати, що вони мають достатній санаторно-природний потенціал, але недовикористовують його порівняно з Львівською та Одеською областями. Щодо розвитку готельної індустрії, то він знаходиться на низькому рівні розвитку. Своєю чергою, м. Київ найкраще використовує свою сильну сторону як столиця, а як аутсайдер з боку санаторного лікування скоротив свій потенціал на 17 од. тільки за період 2014–2016 рр. Натомість такі області, як Закарпатська, Івано-Франківська та Львівська, які маючи надзвичайно багаті рекреаційні ресурси, закривають підприємства санаторного типу. За період з 2014 по 2016 рр. всі ці області закрили об’єкти санаторної індустрії.

Однією з основних причин є відсутність привабливих умов для діяльності і розвитку рекреаційної сфери, але створивши умови для ведення бізнесу, потрібно розробити стратегічний маркетинговий план, – а це завдання місцевих та державних органів влади. Регіон завдяки розвитку

підприємства зможе привабити клієнтів, чим збагатить територію не тільки скороченням безробіття, але й поповнить свій бюджет, чим створить добробут для населення, забезпечить виконання соціальних програм. На думку авторів, військові дії, які відбуваються на теренах нашої держави, відгомін Чорнобиля, повинні стимулювати розвиток санаторної справи і наявність рекреаційних ресурсів, яких вдосталь має Україна, можуть лише сприяти швидкому їх зростанню і перетворенню нашої держави на мекку рекреаційної сфери.

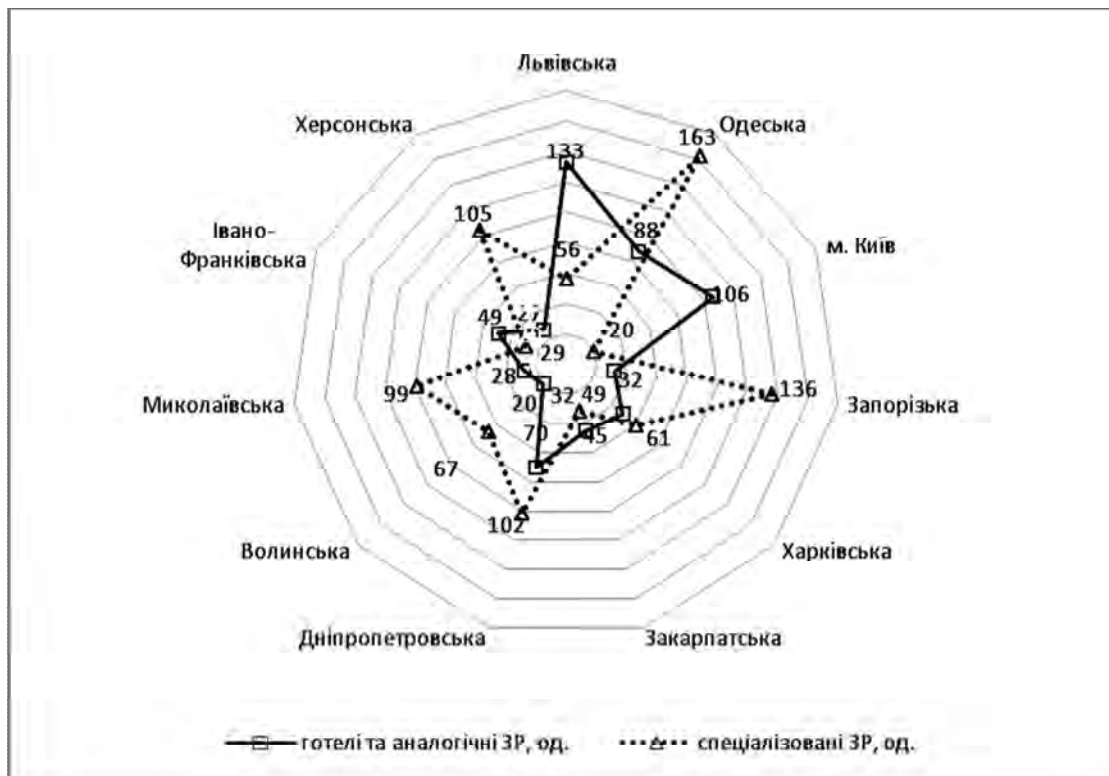

Рис. 6. Кількість засобів розміщення за їх групами в окремих областях України у 2016 р.
Джерело: розраховано та побудовано авторами за [26, с. 52].

Проведений аналіз в Україні виявив незаповненість номерів КЗР, а подекуди і наполовину з можливого. Це може свідчити про велику кількість номерів КЗР або про недостатню якість їх обслуговування, також можливою причиною є непривабливий сервіс, зависока ціна за надані послуги, висока конкуренція з боку готелів з великою кількістю номерів, або непривабливий регіон для відпочинку, а це, своєю чергою, призводить до малого потоку відвідувачів. Ще одним з конкурентів КЗР є приватні садиби, які зареєстровані як фізичні особи або такі, які працюють нелегально і не враховуються.

Висновки

Отже, розміщення є одним з важливих елементів рекреаційної індустрії, зокрема готельної. Санаторно-курортний, лікувальний тип відпочинку потребує покращених умов розміщення та перебування, оскільки відновлення психофізичного стану повинно відбуватися в екологічно чистому, тихому середовищі з відповідно облаштованими природно-рекреаційними ресурсами та під наглядом кваліфікованого лікарського персоналу і відповідним інформаційним забезпеченням. Готельна індустрія є однією з ключових системи розміщення осіб, які перебувають за межами свого постійного місця проживання. На ринку готельного бізнесу спостерігається висока конкурентна боротьба за туристів, відпочивальників. Санаторний тип розміщення сьогодні перебуває на етапі перебудови, тому готельна індустрія зайняла частину її ринкової ніші. Оскільки рекреанти

замовляють послуги санаторно-курортних закладів без тимчасового розміщення, використовуючи при цьому готельну індустрію або приватний сектор. Прибутковість будь-якого закладу розміщення, особливо санаторно-курортного, переважно залежить від задоволення певних потреб рекреанта.

Нерівномірне завантаження КЗР залежить від багатьох факторів. Одним з головних, на думку авторів, непродумана політика органів місцевого самоврядування і державної влади. Для цього потрібно:

- 1) створити умови для ведення підприємницької діяльності;
- 2) облікувати приватні садиби, які надають послуги проживання, а подекуди і харчування приїжджаючих, це стосується всієї України, а особливо тих областей, де сконцентровані найбільші рекреаційні ресурси держави;
- 3) розробити маркетингову стратегію, яка б популяризувала рекреацію як один з основних напрямків використання вільного часу та відновлення фізичних і моральних сил людини;
- 4) розвивати інфраструктуру;
- 5) підвищувати платоспроможність населення.

Ці заходи повинні проводитися разом з продуманим управлінням, з підтримкою інвестиційної політики з боку держави та місцевих органів влади.

Проведений аналіз показав низьку інвестиційну активність у галузі гостинності, що зумовлено різницею у невідповідності стандартів, яких дотримуються в Україні, до світових стандартів якості послуг, невідповідності надання послуг ціні, яку сплачують клієнти. Подвійні стандарти не дають змоги повною мірою розвинути готельний потенціал країни, зокрема гальмують розвиток туристично-рекреаційної сфери, фундаментом якої є КЗР.

Перспективи подальших досліджень

Перспективними залишаються питання, пов'язанні з вивченням класифікації видів економічної діяльності (КВЕД), які б характеризували діяльність організацій рекреаційної сфери, оскільки рекреаційна сфера не представлена окремим розділом. Цей класифікатор є вагомим джерелом інформації для аналізу капітальних інвестицій з можливістю зіставити капітальні інвестиції з іншими показниками, які характеризують рекреаційну сферу.

1. Горбаль У. (2007). Рекреаційний потенціал як об'єкт наукового аналізу в суспільній географії / У. Горбань // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія географічна. – Вип. 34. – С 52–55.
2. Багрій М. В. (2014). Кластер – перспективний напрям розвитку туристично-рекреаційного регіону / М. В. Багрій // Електронне наукове фахове видання “Ефективна економіка”. – № 6. available at: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3168>.
3. Дубодєлова А. В. (2014). Кластерний підхід до аналізу розвитку міжнародного туризму в Україні / А. В. Дубодєлова, І. Я. Кулиняк, Ю. Г. Бондаренко // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. – Львів: РВВ НЛТУ України. – Вип. 24.6. – С. 195–201.
4. Зайцева В. М. (2016) Особливості формування туристичних кластерів у Запорізькому регіоні / В. М. Зайцева // Глобальні та національні проблеми економіки. – № 10. – С. 586–590.
5. Мальська М. П. (2018). Адаптація підприємств індустрії гостинності до вимог зовнішнього середовища / М. П. Мальська, В. Л. Кізіма, І. З. Мункачій // Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки. – Вип. 1. available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2018_1_12.
6. Ковальова Ю. М. (2008) Практичні приклади функціонування кластерів у світі / Ю. М. Ковальова, Н. В. Алишева // Механізм регулювання економіки. – № 3 (2), Т. 1. – С. 92–100.
7. Ковальчук І. Є. (2014). Проблеми та перспективи кластеризації туристичної галузі Закарпаття / І. Є. Ковальчук // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія “Економіка”. – Вип. 1. – С. 67–71.
8. Ціхановська В. М. (2015). Світовий ринок туристичних послуг: забезпечення конкурентоспроможності / В. М. Ціхановська, С. Я. Ковальчук // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія “Економіка і менеджмент”. – Вип. 13. – С. 4–7.
9. Коpecь Г. Р. (2012). Маркетингові

аспекти діяльності туристичних кластерів в Україні / Г. Р. Конець, Я. М. Клімковська // Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка". – № 749. – С. 424–428. 10. Савіцька О. П. (2012). Формування туристичної привабливості території / О. П. Савіцька, Н. В. Савіцька, І. Я. Кулиняк // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. – Львів: РВВ НЛТУ України. – Вип. 22.15. – С. 148–154. 11. Скарга О. О. (2018). Напрями інтеграції України в світовий ринок туристичних послуг в умовах глобалізації / О. О. Скарга // Економічний простір. – № 130. – С. 36–49. 12. Галасюк С. С. (2008). Структура ринку засобів розміщення Одеського регіону / С. С. Галасюк, О. В. Гусева // Науковий вісник. – Вип. 18 (52). – С. 3–13. 13. Герасименко В. Г. (2004). Состояние и перспективы развития курортно-рекреационного комплекса Одесского региона / В. Г. Герасименко, Н. М. Кузнецова. – Одесса: ЦНТЭИ. – С. 115–120. 14. Милашко О. Г. (2014). Колективні засоби розміщення як об'єкт статистичного вивчення / О. Г. Милашко // Вісник соціально-економічних досліджень. – Вип. 2. – С. 202–206. 15. Вострікова А. В. (2013). Малі засоби розміщення: зарубіжний досвід для України / А. В. Вострікова // Географія та туризм. – Вип. 25. – С. 59–66. 16. Ведмідь Н. (2012). Методологічні основи типізації суб'єктів санаторно-курортної діяльності / Н. Ведмідь // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – № 6. – С. 72–83. 17. Гальків Л. І. (2017). Статистична типологія та аналіз діяльності закладів санаторно-курортної сфери / Л. І. Гальків, О. З. Сорочак // Ефективна економіка (електронне фахове видання)– Дніпропетровський державний аграрний університет. – № 11. – available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5851>. 18. Гуменюк В. В. (2013). Фінансування санаторно-курортних послуг в дискурсі соціального страхування / В. В. Гуменюк // Економічний вісник Донбасу. – № 1. – С. 114–118. 19. Мазаракі А.А. (2013). Санаторно-курортні та оздоровчі підприємства: структурні параметри розвитку / А. А. Мазаракі, Н.І. Ведмідь // Економіка розвитку. – № 3. – С. 51–55. 20. Нежнік О. (2015). Аналіз чинного законодавства у сфері державного управління санаторно-курортним комплексом України / О. Нежнік // Актуальні проблеми державного управління. – Вип. 2. – С. 106–111. 21. Моршин: сонний курорт, де люблять секс // available at: <https://tsn.ua/blogi/themes/tourism/morshin-sonniy-kurort-de-lyublyat-seks-754615.html>. 22. Економічна статистика / Економічна діяльність / Туризм / Методологічні пояснення available at: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/metod_15.php?ind_page=si&vid=1&ozn_news=6&code=24&show2=1. 23. Наказ Державної служби статистики України "Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-КЗР (річна) "Звіт про діяльність колективного засобу розміщення за 20__ рік" (юридичні особи) та № 1-КЗР (річна) "Звіт про діяльність колективного засобу розміщення за 20__ рік" (фізичні особи-підприємці)" від 20.11.2015 р. № 338 // available at: http://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2015/338/338_2015.htm. 24. Колективні засоби розміщення в Україні у 2014 році.: Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К., 2015. – 200 с. 25. Колективні засоби розміщення в Україні у 2015 році.: Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К., 2016. – 200 с. 26. Колективні засоби розміщення в Україні у 2016 році.: Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К., 2017. – 200 с. 27. Індекс інфляції. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>. 28. Галасюк С. С. Мотель як основний тип готельних підприємств автотуризму / С. С. Галасюк // Економіка та суспільство: електр. наукове фахове видання. – Мукачєво: Мукачівський державний університет, 2016. – Вип. 3. – С. 165–170. 29. Закон України "Про туризм" від 15.09.1995 р. № 325/95-ВР із змінами і доповненнями // available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>.

1. Horbal U. (2007). Recreation potential as an object of scientific analysis in social geography. Visnyk of Lviv National University. [Lviv National University Bulletin] Series: geographic. No 34, 52–55. 2. Bahrii M. V. (2014). Cluster – a promising direction for the development of the tourist-recreational region. Electronic scientific special edition "Effective economy". No 6. Retrived from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3168>. 3. Dubodielova A. V., Kulyniak I. Ya, Bondarenko Yu.H. (2014). Cluster approach to the analysis of the development of international tourism in Ukraine.

Scientific Bulletin of the National Forestry University of Ukraine: a collection of scientific and technical works. No 24.6, 195–201.

4. Zaitseva V. M. (2016). *Of the formation of tourist clusters in the Zaporizhzhya regio. Global and national problems of the economy. No 10, 586–590.*
5. Malska M. P., Kizyma V. L., Munkachii I. Z. (2018). *Adaptation of enterprises of the hospitality industry to the requirements of the environment. Economy. Management. Innovations. Series: Economic Sciences. No 1. Retrived from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2018_1_12.*
6. Kovalova Yu.M., Alysheva N. V. (2008). *Practical examples of the functioning of clusters in the world. Mechanism of regulation of economy. No 3 (2), Vol. 1, 92–100.*
7. Kovalchuk I. Ye. (2014). *Problems and perspectives of the clustering of the tourist industry of Transcarpathia. Scientific Bulletin of the Mukachevo State University. Series Economics. No 1, 67–71.*
8. Tsikhanovska V. M., Kovalchuk S. Ya. (2015) *World Tourism Market: Ensuring Competitiveness. Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Economics and Management. No 13, 4–7.*
9. Kopets H. R., Klimkovska Ya. M. (2012). *Marketing aspects of tourist cluster activity in Ukraine. Bulletin of Lviv Polytechnic National University. No 749, 424–428.*
10. Savitska O. P., Savitska N. V., Kulyniak I. Ya. (2012). *Formation of tourist attractiveness of territory. Scientific Bulletin of the National Forestry University of Ukraine: a collection of scientific and technical works. No 22.15, 148–154.*
11. Skarha O. O. (2018). *Directions of integration of Ukraine into the world market of tourist services in the conditions of globalization. Economical space. No 130, 36–49.*
12. Halasiuk S. S., Husieva O. V. (2008). *Structure of the market of facilities of the Odessa region. Scientific Bulletin. No 18 (52), 3–13.*
13. Herasymenko V. H., Kuznietsova N. M. (2004). *The state and prospects of the development of the resort and recreation complex of the Odessa region. Odessa: TsNTEI, 115–120.*
14. Mylashko O. H. (2014). *Collective means of placement as an object of statistical study. Bulletin of Social and Economic Research. No 2, 202–206.*
15. Vostrikova A. V. (2013). *Small means of placement: foreign experience for Ukraine. Geography and Tourism. No 25, 59–66.*
16. Vedmid N. (2012). *Methodological bases of typification of subjects of sanatorium and resort activity. Bulletin of the Kiev National Trade and Economic University. No 6, 72–83.*
17. Halkiv L. I., Soroachak O. Z. (2017) *Statistical typology and analysis of the activities of institutions of the sanatorium and resort area. Effective economy (electronic professional edition). No 11. Retrived from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5851>.*
18. Humeniuk V. V. (2013). *Financing sanatorium and resort services in the discourse of social insurance. Economic Bulletin of the Donbas. No 1, 114–118.*
19. Mazaraki A. A., Vedmid N. I. (2013). *Sanatorium-resort and health-improving enterprises: structural parameters of development. Development Economics. No 3, 51–55.*
20. Niezhnik O. (2015). *Analysis of the current legislation in the sphere of public administration of sanatorium and resort complex of Ukraine. Actual problems of public administration. No 2, 106–111.*
21. *Morshyn: sleepy resort, where they love sex. Retrived from: <https://tsn.ua/blogi/themes/tourism/morshin-sonniy-kurort-de-lyublyat-seks-754615.html>.*
22. *Economic statistics / Economic activity / Tourism / Methodological explanations. Retrived from: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/metod_15.php?ind_page=si&vid=1&ozn_news=6&code=24&show2=1.*
23. *Order of the State Statistics Service of Ukraine “On approval of the form of state statistical observation № 1-CZR (annual)” Report on the activities of the collective placement facility for 20__ “(legafor 20__ year “(individuals-entrepreneurs)” dated November 20, 2015, No. 338. Retrived from: [http://www.ukl_entities\) and # 1-CRA \(annual\)” Report on the activities of the collective means placement rstat.gov.ua/norm_doc/2015/338/338_2015.htm](http://www.ukl_entities) and # 1-CRA (annual)” Report on the activities of the collective means placement rstat.gov.ua/norm_doc/2015/338/338_2015.htm).*
24. *Collective placement in Ukraine in 2014: Statistical collection/ State Statistics Service of Ukraine. 200 p.*
25. *Collective placement in Ukraine in 2015: Statistical collection/ State Statistics Service of Ukraine. 200 p.*
26. *Collective placement in Ukraine in 2016: Statistical collection / State Statistics Service of Ukraine. 200 p.*
27. *Inflation Index. Retrived from: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>.*
28. Halasiuk S. S. (2016). *Motel as the main type of hotel enterprises of automobile tourism. Economy and society: electr. scientific professional edition. No 3, 165–170.*
29. *Law of Ukraine “On Tourism” dated September 15, 1995, N 325/95-VR, with amendments and additions. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-vr>.*